

Katarzyna Jaworska-Biskup

Uniwersytet Szczeciński

ORCID: 0000-0001-6696-3078

Prawo i literatura. Perspektywy i wyzwania

Prawo i literatura (*law and literature*) to nurt badań z pogranicza nauk prawnych i literackich zaliczanych do estetyki prawa (Zajadło, 2016; Zeidler, 2018). Choć badania z kręgu prawa i literatury mają długą historię, początków dyscypliny upatruje się w publikacji Jamesa Boyda White'a *The Legal Imagination* z 1973 roku. Zwykle – za literaturą anglojęzyczną – wyróżnia się dwa odłamy prawnoliterackiej działalności naukowej: prawo w literaturze (*law in literature*) i prawo jako literatura (*law as literature*). Prawo w literaturze zajmuje się identyfikacją elementów prawa w dziełach literackich. Refleksje nad obowiązującym prawem od zawsze interesowały mistrzów pióra, zwłaszcza takie problemy, jak niesprawiedliwość społeczna, wykluczenie pewnych grup poza marginesy społeczny i prawny, reżim aparatu władzy. Obrazy prawa znajdziemy w wielu dziełach – nawiązywali do niego tacy pisarze, jak William Shakespeare, Charles Dickens, Thomas Hardy, Lewis Carroll czy George Orwell. Nie brakuje także współczesnych odniesień do prawa, chociażby w powieściach Johna Grishama, znanych szerokiej widowni z adaptacji filmowych. Polska literatura nie ustępuje literaturze światowej. Nietrudno dostrzec motywy prawa w dziełach Juliusza Słowackiego, Adama Mickiewicza, Aleksandra Fredry czy Marii Konopnickiej.

Druga gałąź – prawo jako literatura – zajmuje się analizą tekstu prawnego przy pomocy narzędzi znanych naukom literackim (Posner, 1986; Minda, 1996). W literaturze przedmiotu pojawiają się nowe kierunki badań, które

wychodzą poza ramy tradycyjnego podziału na prawo w literaturze i prawo jako literatura, takie jak prawo i nauki humanistyczne, prawo i narracja, prawo i studia kulturowe (Olson, 2015). Na temat prawa i literatury powstało wiele opracowań zarówno w dyskursie anglojęzycznym, jak i polskim (Hutson, 2020, Zeidler, 2021). Najnowsze publikacje analizują zagadnienia różnych gatunków literackich, literatur mniejszości narodowych i etnicznych, relacji kultur prawnych. Obecna publikacja dowodzi, że istnieje potrzeba tego typu badań i wiele obszarów wiedzy na styku prawa i literatury nie zostało dogłębnie zbadanych.

Niniejszy tom jest owocem dociekań twórców reprezentujących różne ośrodki badawcze. W gronie Autorów znajdują się zarówno literaturoznawcy, jak i prawnicy, co świadczy o interdyscyplinarnym ujęciu poruszanych zagadnień. W pierwszej grupie zebrane zostały teksty dotyczące podłoża teoretycznego. Popularność komparatystyki prawno-literackiej w Polsce, zwłaszcza w ostatnich latach, sprawia, że przyciąga ona nowe grono badaczy. Badanie związków prawa i literatury wiąże się jednak z wieloma wyzwaniem, o czym wspominają Olga Płaszczewska (*O dylematach współczesnej komparatystyki*) i Piotr M. Pilarczyk (*Prawo i literatura a historia – związki (nie)oczywiste*). Z obu tekstów wynika, że interdyscyplinarność prawa i literatury wymaga wszechstronnej wiedzy zarówno historyczno-prawnej, jak i literackiej. W części pierwszej zamieszczono także artykuł Jacka Jaśkiewicza *Argonauci prawa i literatury. Uwagi o przekładzie oraz komparatystyce w studiach nad prawem i literaturą* o relacji między komparatystyką a przekładoznawstwem.

Druga grupa tekstów zawiera opracowania wpisujące się w nurt prawa w literaturze. Znajdujemy tutaj analizę prawa w twórczości Adama Mickiewicza (Krzysztof Szczygielski, *Adam Mickiewicz o senacie i zgromadzeniach ludowych w starożytnym Rzymie*), *Mistrzu i Małgorzacie* Michaiła Bułhakowa (Joanna Kamień, *Literatura (nie)pokonana przez ideologię. Michaiła Bułhakowa sąd nad Rosją i zemsta na Stalinie w Mistrzu i Małgorzacie*), *Lektorze* Bernharda Schlinka (Michał Peno, *Kara, odpowiedzialność i przemiana w powieści Lektor Bernharda Schlinka*). Marzena Gonera w artykule *Rola i siła argumentów z prawa w oświeceniowym dyskursie sejmowym (Na podstawie mów Kazimierza Nestora Sapiehy)* pokazuje z kolei afiliacje między retoryką a prawem na przykładzie argumentów prawnych w sejmowych mowach Kazimierza Nestora Sapiehy. Do historycznych powiązań prawa i literatury sięga także Maciej Jońca w tekście *Artykuł 19*

programu NSDAP i jego literacka inspiracja. Maciej Wojciechowski w interesujący sposób przedstawia sylwetki polskich pisarzy-prawników (*Dlaczego prawo jest „nieodstępne wzruszeniu poety”? Wybrani polscy literaci w gronie studentów prawa – historia rozczarowań*). Obecna odsłona „Rocznika Komparatystycznego” stanowi nie tylko dialog prawników i literatów, ale różnych kultur. Klara Szymańska w *The Legal Oxymoron of Whiteness in “The Laws” Chapter of China Men by Maxine Hong Kingston* pisze o prawnej konstrukcji białej rasy w dziele *China Man* (1980) Maxine Hong Kingstona.

Tom kończy dział Varia, który tworzą teksty niezwiązane *stricto* z prawem i literaturą, rzucające światło na inne zainteresowania współczesnych badaczy. Subhraleena Deha w *The „Lying Intellect”, Imagination, and the „Other”* analizuje twórczość Elaine Fowler Palencia. Aleksander Bednarski w *Textual Transformations: Iain Sinclair’s „Black Apples of Gower” and the Merlin Legend* bada powiązania intertekstualne między powieścią *Black Apples of Gower* autorstwa Iaina Sinclaira i walijską legendą o Merlinie. Magdalena Berechowska podnosi temat adaptacji baletowej znanej powieści *Frankenstein* Mary Shelley (*Monstrosity in a ballet adaptation of Mary Shelley’s Frankenstein*). Część tę kończy tekst Grażyny Barbary Szewczyk na temat związków polsko-niemieckich na przykładzie powieści *Sefer* (Pamięć o Zagładzie w powieści Ewy Lipskiej *Sefer*).

Bibliografia

- Hutson, Lorna, red. *The Oxford Handbook of English Law and Literature, 1500–1700*. Oxford: Oxford University Press, 2020.
- Minda, Gary. *Postmodern Legal Movements. Law and Jurisprudence at Century’s End*. New York: New York University Press, 1996.
- Olson, Greta. „Futures of Law and Literature: A Preliminary Overview from a Culturalist Perspective”. *Recht und literatur im zwischenraum/ Law and Literature In-Between. Aktuelle inter- und transdisziplinäre zugänge/ Contemporary Inter- and Transdisciplinary Approaches*. Red. Christian Hiebaum, Susanne Knaller, Doris Pichler. Bielefeld: transcript, 2015. 37–69.
- Posner, Richard A. „Law and Literature. A Relation Reargued”. *Virginia Law Review* 72 (1986): 1351–1392.

Zajadło, Jerzy. „Estetyka – zapomniany piąty człon filozofii prawa”. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 78.4 (2016): 17–30.

Zeidler, Kamil. *Estetyka prawa*. Gdańsk–Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2018.

Zeidler, Kamil, red. *Blade Runner. O prawach quasi-człowieka*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2021.

Cytowanie

Jaworska-Biskup, Katarzyna. „Prawo i literatura. Perspektywy i wyzwania”. *Rocznik Komparatystyczny* 13 (2022): 9–12. DOI: 10.18276/rk.2022.13-01.